

ყურძნის სუბსიდირების ეკონომიკური ეფექტის ძირითადი ასპექტები კახეთის რეგიონში

იოსებაშვილი გურამი

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თელავი

<https://doi.org/10.52340/idw.2025.69>

აბსტრაქტი. მოგეხსენებათ, კახეთის რეგიონი საქართველოს მევენახეობისა და ღვინის წარმოების ძირითადი ადგილია, მეღვინეობა კი წარმოადგენს საქართველოს კულტურულ-ისტორიულ სიმბოლოს. ყურძნის წარმოება და მისი გადამამუშავება ღვინოდ კახეთში მნიშვნელოვან სოციალურ და ეკონომიკურ მნიშვნელობას ატარებს. მევენახეობის სფეროში დასაქმებულია ათასობით ადამიანი და ამ დარგზე დამოკიდებული მრავალი ოჯახისა და მცირე მეურნეობის შემოსავალი. ასეთ პირობებში, სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული სუბსიდირების პოლიტიკა იქცევა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბერკეტად სოფლის მეურნეობის სტაბილიზაციისთვის.

სტატიაში განხილულია საქართველოში ყურძნის სუბსიდირების მიზნები, კვლევის შედეგები, პრობლემები და გამოწვევები. გაანალიზებულია სუბსიდირების როლი სოფლის მოსახლეობის დასაქმებაში, შემოსავლების სტაბილიზაციაში და ქართული ღვინის ექსპორტის სტიმულირებაში. მიმოხილულია როგორც ყურძნის სუბსიდირების ეკონომიკური ეფექტების დადებითი მხარეები (ფერმერთა ფინანსური მხარდაჭერა, რეგიონული განვითარება, სტაბილურობის შეგრძნება), ისე მისი უარყოფითი შედეგები (ბიუჯეტზე ზეწოლა, ბაზრის ბუნებრივი მექანიზმების დარღვევა, დამოკიდებულების გაღრმავება). სტატიაში ასევე მოცემულია რეკომენდაციები, რომლებიც ფერმერების გამოკითხვისა და მათი მრავალწლიანი გამოცდილების შედეგად დადგინდა.

ამ საკითხებზე კვლევა მომავალშიც გაგრძელდება, რათა შესაძლებელი იყოს შედეგების განზოგადების და რეპრეზენტაბელურობის. რაც, ერთის მხრივ დაფუძნებული იქნება ემპირიულ მეთოდებზე და იმ პრაქტიკაზე, რომელიც წლების განმავლობაში ფერმერებს დაგვიგროვდა, ხოლო მეორეს მხრივ, იმედი მაქვს აღნიშნული კვლევის შედეგები დაეხმარება თითოეულ მევენახე ფერმერს სწორი გადაწყვეტილებების მიღებაში და ნაბიჯების გადადგმაში, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერებას, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობის კუთხით.

საკვანძო სიტყვები: სტიმულირება, ექსპორტი, სუბსიდირება, ემპირიული, სტაბილიზაცია.

წლების უკან კახეთის მევენახეობის დარგი მრავალი გამოწვევის წინაშე აღმოჩნდა — მათ შორის რუსულ ბაზარზე დამოკიდებულება, ბაზრის შეზღუდული დივერსიფიკაცია, ტექნოლოგიური ჩამორჩენა, მიწის მცირე სეგმენტაცია და სარწყავი ინფრასტრუქტურის არარსებობა. 2006 წლის რუსეთის ემბარგოს შემდეგ მევენახეობის სექტორი სერიოზულ კრიზისში აღმოჩნდა, რამაც გამოიწვია მევენახეების შემოსავლების მკვეთრი ვარდნა და ყურძნის წარმოების შემცირება. სახელმწიფოს მხრიდან ამ გამოწვევებზე რეაგირებას მოჰყვა სუბსიდირების პოლიტიკის დანერგვა, რომელიც მიზნად ისახავდა ფერმერების შემოსავლების სტაბილიზაციას, პროდუქციის რეალიზაციის ხელშეწყობას და ღვინის ინდუსტრიის ხელახალ გაძლიერებას.

სუბსიდირების პირდაპირი ეფექტი მევენახეებისთვის მოიცავდა ყურძნის მინიმალური შესყიდვის ფასის განსაზღვრას, სუბსიდიის გაწევას სახელმწიფოს მხრიდან და ღვინის მწარმოებელ კომპანიებთან გარანტირებული თანამშრომლობის შექმნას. ამან საშუალება მისცა ფერმერებს, თუნდაც დაბალ ფასად, გაესაღებინათ თავიანთი პროდუქცია და თავიდან აეცილებინათ მოსავლის ფუჭად დაკარგვა. თუმცა, მიუხედავად ამისა, აღნიშნული

პოლიტიკა თან ახლდა როგორც პოზიტიური, ასევე ნეგატიური ეფექტები.

კვლევის მიზანია დავადგინოთ კახეთში ყურძნის სუბსიდირების ეკონომიკური ეფექტები როგორც მიკრო, ისე მაკროეკონომიკურ დონეზე. ამასთან, ყურადღება უნდა მიექცეს იმ სისტემურ პრობლემებს, რომელთა გადაჭრაც პირდაპირ კავშირშია ეფექტიანი სუბსიდირების პოლიტიკის არსებობასთან.

ჰიპოთეზა: კახეთში ყურძნის სუბსიდირებას 2008-2023 წლებში ჰქონდა როგორც დადებითი ეფექტი (შემოსავლის მატების, ფინანსური სტაბილურობის, სხვადასხვა აგროკრედიტების ხელმისაწვდომობის და სხვა კუთხით) ასევე უარყოფითი ეფექტი (სახელმწიფოზე დამოკიდებულება, კონკურენციის არქონა ბაზარზე, პროდუქტზე ხარისხის კლება, ბაზრის დივერსიფიკაციის არქონა და სხვა).

კვლევა ემყარება კახეთის რეგიონში მევენახეობის დარგით დაკავებულ ფერმერების გამოკითხვას და ემპირიულ მეთოდის გამოყენებას, რომელიც გულისხმობს პრაქტიკიდან მიღებულ გამოცდილებას. აღნიშნული კვლევები დაგეხმარება მივიღოთ და გავანალიზოთ თუ რა ეკონომიკური ეფექტები გამოიღო ყურძნის სუბსიდირებამ კახეთის რეგიონში.

აღნიშნულ კვლევაში გამოიკითხა კახეთის რეგიონში მაცხოვრებელი და ყურძნის მეურნეობით დაკავებული ფერმერები, რომლებმაც პასუხები დააფიქსირეს docs.google.com/forms-ში. კითხვარის შინაარსი მოიცავდა ინფორმაციას ფერმერის გამოცდილების, ვენახის ფართობის, სუბსიდირების პროგრამაში მონაწილეობის, მეურნეობაზე გაწეული ხარჯების, ასევე სუბსიდირების შესახებ სხვადასხვა კითხვა-პასუხს.

ჩვენ მიერ შემუშავდა კითხვრი და კვლევაში მონაწილეობა ძირითადად მიიღო მცირე და საშუალო ზომის მეურნეობის მქონე ფერმერებმა კახეთში, რომლებსაც 3 ჰექტრამდე ვენახები აქვთ გაშენებული (გამოკითხულთა 91.6%). აქვე ვიტყვი, რომ მცირე და საშუალო ზომის მეურნეობის მქონე ფერმერები ქმნიან ქვეყანაში წარმოებული ყურძნის უმეტეს მოცულობას (დაახლოებით 80%), აქედან გამომდინარე ძალიან მნიშვნელოვანია აღნიშნული ფერმერების გამოკითხვა და მათი ცოდნის გაზიარება. ამ საკითხებზე კვლევა მომავალშიც გაგრძელდება, რათა შესაძლებელი იყოს შედეგების განზოგადების და რეპრეზენტაბელურობის.

კითხვაზე თუ რა უჯდებათ 1 კგ ყურძნის მოყვანა ფერმერთა უმეტესმა ნაწილმა 60-80 თეთრი დააფიქსირა (გამოკითხულთა 83.4 %), აღსანიშნავია ის ფაქტი რომ კვლევაში მონაწილეობა მიიღო ისეთმა ფერმერებმა რომელთა გამოცდილება მეურნეობაში 6 და მეტი წელია აქვთ (გამოკითხულთა 77.8%), ხოლო გამოკითხულთა 72.2 პროცენტს ბოლო წლებში სუბსიდია მიღებული აქვთ. აქედან გამომდინარე გამოკითხვაში მონაწილეობას იღებს, ფერმერების ის კატეგორია, რომლებსაც ყველაზე მეტად სჭირდებათ ფინანსური თუ სხვა სახის დახმარება და ვისაც დიდი გამოცდილება აქვთ როგორც მევენახეობის კუთხით, ასევე სუბსიდირების კუთხით.

შეკითხვაზე თუ რაში გამოიყენეს სუბსიდიიდან მიღებული თანხა 52,8 % უპასუხა, რომ მიღებული თანხები მხოლოდ ხარჯებს ეყო, 25 %-მა თანხები სხვა მიმართულებით დახარჯა, ხოლო 19,4 % -მა განავითარა მეურნეობა, ხოლო 2.8 % არ მიუღია სუბსიდია.

შეკითხვაზე აპირებენ თუარა ფერმერები მეურნეობის გაზრდას: 52.8 % უპასუხა რომ არა, ხოლო 47,2 % კი.

შეკითხვაზე თუ რამდენად უწყობს ხელს სუბსიდია ყურძნის ხარისხს: 5-დან საშუალო შედეგი 3.03-ია.

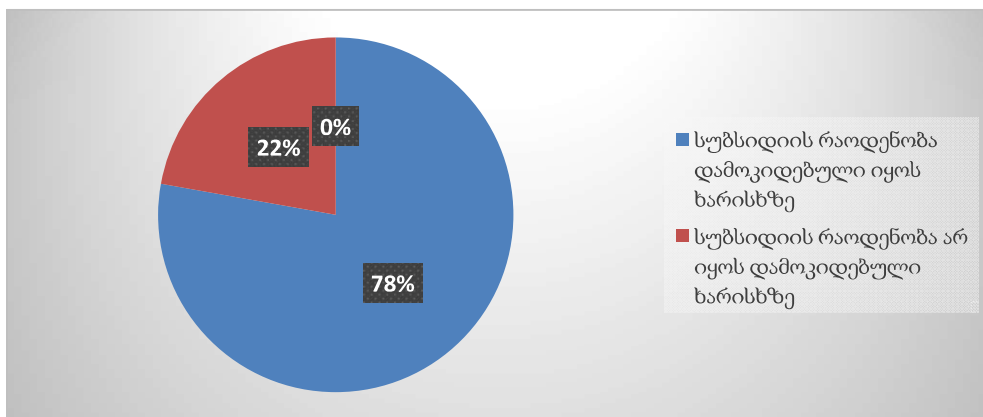
შეკითხვაზე თუ რამდენად უწყობს სუბსიდია ინოვაციების დანერგვას: 5-დან საშუალო შედეგი 3.14-ია.

შეკითხვაზე თუ რამდენად უწყობს ხელს სუბსიდია ყურძნის წარმოების ზრდას: 5-დან საშუალო შედეგი 4.03-ია.

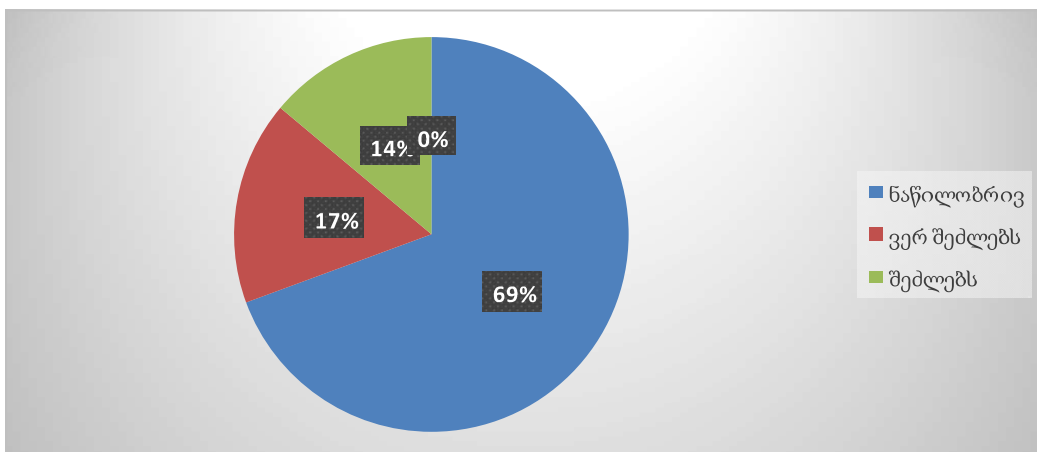
შეკითხვაზე თუ რამდენად უწყობს ხელს სუბსიდია ფერმერთა დამოუკიდებლობას: 5-დან საშუალო შედეგი 2.94-ია.

რესპოდენტთა უმეტესი 69.4 პროცენტი ფიქრობს რომ სუბსიდია საჭირო დახმარებაა, ხოლო 30,6 პირიქით.

რესპოდენტთა უმეტეს ნაწილს 77,8 % სურს რომ სუბსიდიის რაოდენობა დამოკიდებული გახდეს ყურძნის ხარისხზე, ხოლო 22.2 პირიქით.

რესპოდენტთა უმეტესი ნაწილი 69.4 პროცენტი ფიქრობს, რომ სუბსიდიის გარეშე ნაწილობრივ შეძლებს ფუნქციონირებას, 16,7 % მიიჩნევს რომ ვერ შეძლებს, ხოლო 13,9 % შეუძლია.

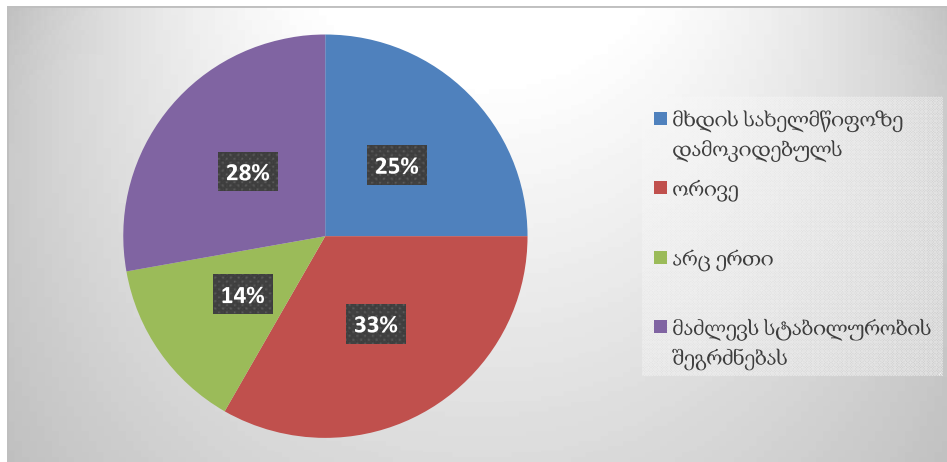
ფერმერების უმეტეს ნაწილს(63,9%) არ სურს სუბსიდირება ისე გაგრძელდეს, როგორც წინა წლებში იყო.

შეკითხვაზე ზღუდავს თუარა სუბსიდია ბაზრის თავისუფალ განვითარებას 50% ამბობს რომ რთულია თქმა, 25 - არა, ხოლო 25 % - კი .

ყურადღება მისაქცევია იმ ფაქტზე, რომ ფერმერების 50% იძახის რომ სუბსიდიამ არ შეცვალა მოტივაცია მევენახეობის გაფართოებაზე.

შეკითხვაზე შეუწყო თუარა სუბსიდიამ ბაზრის დივერსიფიკაციას ხმები თითქმის თანაბრად 3 ნაწილად გაიყო: დიახ, არა, არ ვიცი.

შემდეგი შეკითხვა სუბსიდიის არსებობაზე ასე განაწილდა:

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი შეკითხვებისა, ფერმერებს საშუალება ჰქონდათ დაეფიქსირებინათ სუბსიდირების 1 დადებითი და 1 უარყოფითი მხარე, ასევე უნდა დაეფიქსირებინათ პასუხი როგორ გააუმჯობესებდნენ სუბსიდირების პროგრამას და რა ღონისძიებებს გაატარებდნენ მევენახეობა მეღვინეობის ხელშესაწყობად. აღნიშნული გამოკითხვიდან გამოვყავი ის მნიშვნელოვანი საკითხები, რომელსაც უმრავლესობა აფიქსირებს:

შეკითხვაზე დაასახელეთ სუბსიდირების პროგრამის მინიმუმ 1 დადებითი მხარე:

- ✓ ფინანსური დახმარება, სტაბილურობის შეგრძნება, განცდა რომ სახელმწიფო პრიორიტეტულ ადგილას აყენებს მევენახეობას.

შეკითხვაზე დაასახელეთ სუბსიდიის პროგრამის მინიმუმ 1 უარყოფითი მხარე:

- ✓ ხდები სახელმწიფოზე დამოკიდებული, ზღუდავს ბაზარზე ყურძნის ფასის თავისუფალ რეგულირებას, ყურძნის ხარისხი უარესდება, არ ხდება ინოვაციებზე ორიენტირება, ქარხნები აღარ შედიან ერთმანეთთან კონკურენციაში და იქმნება მონოპოლისტური ფასები, დარგი ვერ ვითარდება.

შეკითხვაზე როგორ გააუმჯობესებდით სუბსიდირების პროგრამას:

- ✓ ბაზრის დივერსიფიკაციიდან და მაღალი ხარისხის პროდუქტის წარმოებიდან გამომდინარე სუბსიდირების თანხების ნაწილს გამოვყოფდი ხარისხიანი ყურძნის სუბსიდირებაზე (ე.წ ბიო ყურძნის საწარმოებლად), რაც ევროპულ ბაზარზე მაღალი ფასით და დიდი მოთხოვნით გამოირჩევა.
- ✓ მეტ თანხებს გამოვყოფდი სუბსიდირებაზე

შეკითხვაზე დაასახელეთ 1 გასატარებელი ღონისძიება მევენახეობის, მეღვინეობის ხელშესაწყობად:

- ✓ თანხების ნაწილი დაიხარჯებოდა ქვეყანაში ქარხნის ასაშენებლად, სადაც მოხდებოდა შესაწამლი და სხვადასხვა სასუქეული პროდუქტის წარმოება, რაც მოგვეცემდა საშუალებას გვექონოდა ქართული წარმოების პროდუქტი და დაგვესაქმებინა ხალხი.
- ✓ ბაზარზე შესაწამლ და სხვა პროდუქტებზე გაძლიერებული მონიტორინგი.
- ✓ შიდა ბაზარზე არსებულ ღვინოებზე გაძლიერებული მონიტორინგი, ბაზარზე ჭარბადაა გაურკვეველი და ფალსიფიცირებული ღვინოები, რაც ყურძენზე და ღვინოზე ფასის კლებას იწვევს.
- ✓ საერთაშორისო მარკეტინგული ნაბიჯების გადადგმა, რეკლამირება.
- ✓ სადაზღვევო პაკეტის დახვეწა, გაუმჯობესება.
- ✓ იაფ კრედიტებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.
- ✓ ქარხნებზე გაზრდილი მონიტორინგი ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ.

ზემოთ ჩამოთვლილი გამოკითხვის პასუხების გათვალისწინებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ფერმერების უმეტესობა არ არიან დაინტერესებული წარმოების მოცულობის გაზრდით და მეურნეობის განვითარებით, ხოლო დაინტერესებული ფერმერების ძალიან მცირე ნაწილი ახერხებს სუბსიდირებით მიღებული თანხების დახარჯვას მეურნეობის განვითარებაზე. ამის მიზეზია ყურძნის ფასები, რომელიც იმდენად დაბალია, რომ რიგ შემთხვევაში მათი შემოსავალი ხარჯებს ძლივს ფარავს.

მიკროეკონომიკური თვალსაზრისით, სუბსიდირებამ გამოიწვია ფერმერთა ფინანსური სტაბილურობის ზრდა, რაც რიგ შემთხვევაში დადებითად აისახა მათ მიერ აგროტექნიკური სამუშაოების დროულ და ხარისხიან განხორციელებაზე, რამაც გამოიწვია უკვე არსებულ მეურნეობებში პროდუქტის მოცულობის ზრდა. მაკროეკონომიკურ დონეზე ყურძნის მოცულობის ზრდამ ხელი შეუწყო ექსპორტის ზრდას. მაგალითისთვის, 2020-2023 წლებში ექსპორტი გაიზარდა დაახლოებით 20%-ით, ხოლო კახეთიდან გასული პროდუქციის წილი მთლიან ექსპორტში 65%-ს გადააჭარბა. მიკროეკონომიკური კუთხით სუბსიდიის დადებითი შედეგია ასევე ის, რომ იგი დამატებითი შემოსავალია ფერმერებისთვის და აძლევს მათ სტაბილურობის განცდას, ისინი გრძნობენ, რომ სახელმწიფოსთვის დარგი მნიშვნელოვანია.

შეგვიძლია დასკვნის სახით ვთქვათ, რომ ამ პოლიტიკამ ხელი შეუწყო ფერმერთა დამოკიდებულებას სახელმწიფოზე და ხელი შეუშალა მათი ინდივიდუალური განვითარების გზების ძიებას. ხშირ შემთხვევაში სუბსიდია გაიცემოდა არა პროდუქციის ხარისხზე ორიენტირებული კრიტერიუმებით, არამედ რაოდენობრივი ნიშნით, რაც განაპირობებდა დაბალი ხარისხის პროდუქციის მოხვედრას ბაზარზე. კრიტიკულად რჩება ბაზრების დივერსიფიკაციის საკითხი: ქართული ღვინის ძირითადი იმპორტიორი ქვეყანა კვლავ რუსეთია, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ რისკებს.

2024 წლის მონაცემებით ტოპ 5 ღვინის საექსპორტო ბაზარია:

- 1) რუსეთი - \$176,26 მლნ;
- 2) პოლონეთი - \$15,17 მლნ;
- 3) ყაზახეთი - \$9,76 მლნ;
- 4) ჩინეთი - \$8,2 მლნ;
- 5) გერმანია - \$5,57 მლნ.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ კახეთში ყურძნის სუბსიდირების ეკონომიკური ეფექტები მრავალმხრივია. ერთის მხრივ, ამ მექანიზმმა მნიშვნელოვნად შეამცირა სოციალური შოკები და წახალისა ფერმერების აქტიურობა, თუმცა მეორეს მხრივ, ხელი შეუწყო სახელმწიფოზე დამოკიდებულების გაღრმავებას და ხარისხის კონტროლის მექანიზმების უგულებელყოფას. უხარისხო ღვინის წარმოება და გასაღება ასევე შეინიშნება ადგილობრივ ბაზარზეც, ამიტომ აუცილებელია ღვინის ხარისხის უფრო მეტად კონტროლი. ამასთან, სუბსიდირების პოლიტიკა ნაკლებად არის ორიენტირებული გრძელვადიან განვითარებაზე და ინოვაციებზე.

შედეგად, კახეთში სუბსიდიების სისტემის გადახედვა აუცილებელია როგორც დარგის მდგრადობისთვის, ასევე საქართველოს სოფლის მეურნეობის საერთო განვითარების თვალსაზრისით.

რეკომენდაციებად განიხილება შემდეგი ნაბიჯები:

ბაზრის დივერსიფიკაციის პოლიტიკის გაძლიერება, აგროტექნოლოგიური ცოდნის გავრცელება, ინფრასტრუქტურული განახლება (მაგ. საწყობების მშენებლობა), დაზღვევის სისტემების გაუმჯობესება და განათლებაზე დაფუძნებული მხარდაჭერის მექანიზმების გაძლიერება, ასევე ადგილობრივი შესაწამლი და სხვა პროდუქტების წამოებისთვის ხელშეწყობა, ანტიმონოპოლიური სამსახურების გაძლიერებული მონიტორინგი, საერთაშორისო მარკეტინგული ნაბიჯების გადადგმა, ადგილობრივ ბაზარზე ფალსიფიცირებულ ღვინოებზე გაძლიერებული შემოწმება, სადაზღვევო სისტემის გაუმჯობესება, იაფ კრედიტებზე უფრო მეტი ხელმისაწვდომობა და სხვა.

ლიტერატურა:

1. <https://www.gbc.ge/news/economics/ghvinis-eqsporiti-umnishvnelod-gaizarda>-ვებგვერდი;
2. www.geostat.ge - სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი;
3. <https://wine.gov.ge/-/News/37074> - სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს ვებგვერდი.

Economic Effects of Grape Subsidies in the Kakheti Region

Iosebashvili Gurami

Iakob Gogebashvili Telavi State University, Telavi

Abstract

As you know, the Kakheti region is the main place for viticulture and wine production in Georgia, and winemaking is a cultural and historical symbol of Georgia. Grape production and its processing into wine are of significant social and economic importance in Kakheti. Thousands of people are employed in the field of viticulture, and the income of many families and small farms depends on this sector. In such conditions, the subsidy policy implemented by the state becomes one of the important levers for stabilizing agriculture.

The article discusses the goals, research results, problems and challenges of grape subsidies in Georgia. The role of subsidies in employment of the rural population, stabilization of incomes and stimulation of Georgian wine exports is analyzed. Both the positive aspects of the economic effects of grape subsidies (financial support for farmers, regional development, a sense of stability) and its negative consequences (pressure on the budget, disruption of natural market mechanisms, deepening dependence) are reviewed. The article also provides recommendations that were determined as a result of a survey of farmers and their many years of experience.

As a resident of the Kakheti region and a farmer in the field of viticulture, I set myself the goal of conducting research and publishing a work that, on the one hand, will be based on empirical methods and the practice that we farmers have accumulated over the years, and on the other hand, I hope that the results of this research will help each grape farmer take the right steps and contribute to strengthening the country's economy, especially in terms of agriculture.

Keywords: *stimulation, export, subsidy, empirical, stabilization*